

Biociden: legaal gebruik is veilig gebruik

Voor de bestrijding van plaagdieren worden vaak chemische middelen ingezet die de plaagdieren doden dan wel verjagen. Hoewel er in opleidingen voor professionele plaagdierbestrijders aandacht aan wordt besteed, zijn sommige gebruikers zich toch niet compleet bewust van de wet- en regelgeving omtrent deze middelen. In Nederland is het College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Ctgb) verantwoordelijk voor het toelaten van dergelijke middelen. Het Ctgb geeft alleen een toelating af als het middel zodanig gebruikt kan worden dat het effectief is, maar niet schadelijk is voor de volksgezondheid en het milieu. Het gebruik van niet-toegelaten middelen kan dus gevaarlijk zijn en er staan bovendien fikse boetes op zowel verkoop als gebruik ervan.

Biocide of niet?

De middelen die gebruikt worden om plaagdieren te doden of verjagen vallen onder de groep bestrijdingsmiddelen die biociden genoemd worden (zie het overzicht producttypen biociden op pagina 25 van dit nummer). Een biocide wordt in de wet beschreven als een middel dat een werkzame stof bevat en dat bestemd is om schadelijke of ongewenste organismen te vernietigen, af te weren, onschadelijk te maken of de effecten ervan te voorkómen. Een middel is enkel een biocide als het werkt op een biologische of chemische wijze, een biocide tast het organisme daarbij vaak dusdanig aan dat de normale processen in het organisme niet meer kunnen plaatsvinden. Indien de werking van het middel enkel fysiek is (bijvoorbeeld een muizenval), dan is er geen sprake van een biocide en is er dus geen toelating van het Ctgb nodig.

De Wet gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Wgb) stelt regels aan de toelating van biociden en gewasbeschermingsmiddelen. In de wet worden biociden omschreven als "werkzame

stof of preparaat (...) bestemd of aangewend om een schadelijk organisme te vernietigen, af te schrikken, onschadelijk te maken, de effecten daarvan te voorkomen of het op andere wijze langs chemische of biologische weg te bestrijden (...)". Onder deze definitie vallen ook diverse (dier-) geneesmiddelen, medische hulpmiddelen en cosmetica; voor deze middelen is echter geen toelating als biocide nodig omdat deze middelen onder een andere wetgeving vallen.

De toelating van een biocide

Voordat een biocide in Nederland verkocht of zelfs maar gebruikt mag worden, moet zo'n middel toegelaten zijn door het Ctgb. Een toegelaten biocide is door het Ctgb beoordeeld op de werkzaamheid en de gevaren voor het milieu en de volksgezondheid. Wanneer een toegelaten biocide wordt gebruikt volgens het wettelijk gebruiksvoorschrift en gebruiksaanwijzing (WGGA), kan er vanuit gegaan worden dat het middel werkt en tegelijkertijd geen gevaar oplevert voor milieu of de mensen die ermee in aanraking komen.

In het wettelijke gebruiksvoorschrift (WG) staat omschreven voor welke toepassingen een middel gebruikt mag worden en in de gebruiksaanwijzing (GA) de manier waarop het gebruikt moet worden. Ook staat vermeld of het middel voor professioneel en/of niet-professioneel gebruik bestemd is. Het hele WGGA van een toegelaten middel staat altijd op de verpakking. Het Ctgb beoordeelt aan de hand van het voorgestelde WGGA de toelaatbaarheid van een middel. Toegelaten middelen zijn dus door het Ctgb veilig en effectief bevonden wanneer de gebruiker zich aan het WGGA houdt.

Zodra een middel is toegelaten door het Ctgb, wordt door het Ctgb een toelatingsnummer toegekend aan het middel. Het toelatingsnummer bestaat uit vier of vijf cijfers gevolgd door een N. Dit toelatingsnummer moet op de verpakking van ieder toegelaten biocide staan.

Foto: Bruce Schoelitz, KAD

Foto: Bruce Schoelitz, KAD

Illegaal gebruik van biociden

In Nederland moet in tegenstelling tot de andere EU landen elke biocide een toelating hebben waaraan een volledige beoordeling ten grondslag ligt. In de andere EU landen zal dit op termijn ook moeten, maar op dit moment is de situatie binnen de EU nog niet volledig geharmoniseerd. Doordat de situatie in Nederland nogal verschilt van die elders in de EU, zijn veel producenten en leveranciers niet op de hoogte van de strengere wet- en regelgeving in Nederland. In de praktijk gebeurt het daarom nogal eens dat fabrikanten een biocide zonder de vereiste toelating op de markt brengen en deze vervolgens door nietsvermoedende consumenten gebruikt wordt. Gezien de risico's is dit een ongewenste situatie. Gebruikers van biociden kunnen in de bestrijdingsmiddelenbank op de website van het Ctgb (www.ctgb.nl) alle toegelaten biociden en gewasbeschermingsmiddelen raadplegen.

Gedifferentieerd handhavingsbeleid

In 2009 kwam uit onderzoek van het voormalige ministerie VROM naar voren dat er veel illegale biociden in de handel waren. Dit was voor het ministerie reden om het zogenoemde gedifferentieerd handhavingsbeleid in te voeren. Met dit beleid hebben fabrikanten een eenmalige kans gekregen om middelen die nog geen vereiste toelating hadden hiervoor aan te melden bij het Ctgb. De fabrikanten moesten vervolgens een aanvraag voor toelating indienen. Deze aanvraag moet uiterlijk medio 2014 door het Ctgb beoordeeld zijn. Zolang de aanvraagprocedure voor definitieve toelating loopt, mogen de aangemelde biociden verkocht en gebruikt worden. De betreffende middelen staan in een aparte lijst op de site van het Ctgb.

Het gevaar van illegale biociden

Het gebruik van biociden zonder de vereiste toelating brengt een aantal risico's met zich mee. Tijdens de toelatingsprocedure wordt getoetst of een middel veilig en effectief gebruikt kan worden. Zonder deze toetsing is de veiligheid en effectiviteit dus nog niet onderzocht. Dit houdt dus in dat een gebruiker er

niet zeker van kan zijn dat het middel geen schade veroorzaakt aan het milieu of de gebruiker zelf. Daarnaast is het niet zeker of het gebruik van het middel effectief is tegen de te bestrijden organismen.

Dit nadeel geldt ook voor het gebruiken van middelen die onder het gedifferentieerd handhavingsbeleid vallen en waarvoor nog geen besluit tot toelating is genomen. De risico's voor dergelijke middelen zijn nog niet beoordeeld en het is dus niet zeker of een veilig en effectief gebruik van dit middel mogelijk is. Zodra het Ctgb besluit dat een middel niet toegelaten kan worden, moet dit middel per direct van de markt gehaald worden en mag dan ook niet meer gebruikt worden. Op de website van het Ctgb staat een lijst met middelen die nog gebruikt mogen worden, er worden regelmatig middelen van de lijst afgehaald ofwel omdat de middelen zijn toegelaten ofwel omdat de aanvraag is afgewezen.

Handhaving

Handhaving van de wet- en regelgeving omtrent verkoop en gebruik van biociden vindt plaats door de VROM-Inspectie en de nVWA. Deze instanties zien erop toe dat er geen illegale middelen in de handel gebracht worden en dat toegelaten middelen op de juiste wijze toegepast worden.

Werk veilig, werk met toegelaten middelen!

Controleer dus of de biociden waarmee gewerkt wordt een toelating hebben. Spreek de leverancier aan wanneer dit niet het geval lijkt te zijn. Voor vragen met betrekking tot handhaving kunt u terecht bij het VROM-Inspectie Meldpunt (postbus.vimeldpunt@minvrom.nl). Voor vragen over biociden kunt u zich wenden tot de Helpdesk van het Ctgb: 0317 471 810 (of vul het contactformulier op de website in).

Kort interview met dr. A.T.C. (Bart) Bosveld, directeur en secretaris met dank aan ing. L.A.J.M. (Luc) Krekels, Ctgb.

Over het Ctgb

Het Ctgb staat voor een onafhankelijke en deskundige beoordeling van gewasbeschermingsmiddelen en biociden. De door het Ctgb toegelaten middelen zijn veilig voor de toepasser, de volksgezondheid en het milieu. Uiteraard onder de voorwaarde dat deze toegepast worden volgens het vastgestelde gebruiksvoorschrift.

Bart Bosveld: "Er is een duidelijke scheiding tussen uitvoering en beleid bij de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden. "Den Haag" bepaalt de wet en regelgeving waar een toelating aan moet voldoen. Het Ctgb beoordeelt of dit voor een gegeven middel het geval is en neemt hier een besluit over. Hierin is het Ctgb onafhankelijk. Deze onafhankelijkheid en de eigen verantwoordelijkheid liggen ook in de positie van het Ctgb als zelfstandig bestuursorgaan van het ministerie van Economie, Landbouw en Innovatie. Naast het ministerie van EL&I zijn ook de ministeries I&M, SZW en VWS beleidsmatig betrokken".

Europese toelatingsautoriteit

Het toelatingsbeleid wordt steeds meer op Europees niveau geharmoniseerd. Voor gewasbeschermingsmiddelen is dat sinds juni van dit jaar een feit. De harmonisatie van de regelgeving voor biociden vindt plaats door de invoering van de biocidenverordening naar verwachting in 2013. Een belangrijk gevolg van de harmonisatie is dat aanvragers zelf een toelatingsautoriteit binnen de EU kunnen selecteren die hun aanvraag beoordeelt. Het Ctgb heeft de organisatie aan deze veranderende omstandigheden aangepast. Zo is er een nieuwe afdeling Marketing en Relatiebeheer die inspeelt op de veranderende marktsituatie en waarbij klantgerichte en transparante werkwijze centraal staan. Met de kwaliteit, snelheid en voorspelbaarheid van de geboden diensten streeft het Ctgb naar een top 3 positie binnen de Europese toelatingsautoriteiten.

Tabel: opsomming van de 23 producttypes waarin biociden zijn opgedeeld, middelen bestemd voor het bestrijden van plaagdieren vallen onder hoofdgroep 3 (PT14 t/m PT19).

HOOFDGROEP 1 Ontsmettingsmiddelen en algemene biociden		
PT 1	biociden voor menselijke hygiëne	Producten in deze groep zijn biociden voor menselijke hygiëne.
PT 2	desinfecterende middelen voor privé-gebruik en voor de openbare gezondheidszorg en andere biociden.	Producten voor desinfectie van lucht, oppervlakken, materiaal, uitrusting en meubilair die niet worden gebruikt voor rechtstreekse aanraking met voedingsmiddelen of diervoeders in particuliere, openbare en industriële ruimten, met inbegrip van ziekenhuizen, alsmede als algicide gebruikte producten. Die producten worden onder meer op de volgende gebieden gebruikt: zwembaden, aquaria, bad- en ander water; luchtverversingssystemen; muren en vloeren in medische en andere instellingen, chemische toiletten, afvalwater, ziekenhuisafval, grond of andere substraten (van speeltuinen).
PT 3	biociden voor veterinaire hygiënedoeleinden	Producten van deze groep zijn biociden voor veterinaire hygiënedoeleinden, met inbegrip van producten die gebruikt worden in ruimten waarin dieren ondergebracht, gehouden of vervoerd worden.
PT 4	ontsmettingsmiddelen voor gebruik in de sector voeding en diervoeders	Producten voor desinfectie van uitrusting, houders, eet- en drinkgerei, oppervlakken of pijpleidingen bij de productie, het vervoer, de opslag of consumptie van voedingsmiddelen, voeder of dranken (met inbegrip van drinkwater) voor mens en dier.
PT 5	ontsmettingsmiddelen voor drinkwater	Producten voor desinfectie van drinkwater (voor mens en dier).
HOOFDGROEP 2 Conserveringsmiddelen		
PT 6	conserveringsmiddelen in conserven	Producten voor conservering van verwerkte producten, met uitzondering van voedingsmiddelen of diervoeders, in houders voor het tegengaan van bederf door bacteriën, met het oog op de houdbaarheid.
PT 7	filmconserveringsmiddelen	Producten voor conservering van films en filmbeschermingslagen om aantasting door bacteriën tegen te gaan ter bescherming van de oorspronkelijke eigenschappen van het oppervlak van materialen of voorwerpen zoals verf, plastic, dichtingsproducten, zelfklevende wandbekleding, bindmiddelen, papier en kunstwerken.
PT 8	houtconserveringsmiddelen	Producten voor conservering van hout, vanaf en met inbegrip van de zagerijfase, of houtproducten door bestrijding van organismen die hout vernietigen of beschadigen. Tot deze productsoort behoren zowel preventieve als curatieve producten.
PT 9	conserveringsmiddelen voor vezels, leer, rubber en gepolymeriseerde materialen	Producten voor conservering van vezelhoudende of gepolymeriseerde materialen, zoals leer, rubber, papier of textielproducten en rubber door het tegengaan van microbiologische aantasting.
PT 10	conserveringsmiddelen voor metselwerk	Producten voor conservering en herstel van metselwerk en andere bouwmaterialen met uitzondering van hout, door het tegengaan van microbiologische afbraak en afbraak door algen.
PT 11	conserveringsmiddelen voor vloeistofkoelings- en verwerkingssystemen	Producten voor conservering van water of andere vloeistoffen in koel- en verwerkingssystemen door het tegengaan van schadelijke organismen zoals bacteriën, algen en mosselen. Producten voor de conservering van drinkwater vallen niet onder deze productsoort.
PT 12	slijmbestrijdingsmiddelen	Producten voor het voorkomen of tegengaan van slijmafzetting op materialen, uitrusting en constructies die in industriële processen gebruikt worden, bijvoorbeeld op hout- en papierpulp, poreuze zandlagen in de oliewinning.
PT 13	conserveringsmiddelen voor metaalbewerking-vloeistoffen	Producten voor conservering van metaalbewerking-vloeistoffen door het tegengaan van bederf door micro-organismen.
HOOFDGROEP 3 Plaagbestrijding		
PT 14	rodenticiden	Producten voor de bestrijding van muizen, ratten en andere knaagdieren.
PT 15	aviciden	Producten voor de bestrijding van vogels.
PT 16	mollusciciden	Producten voor de bestrijding van weekdieren.
PT 17	pisciciden	Producten voor de bestrijding van vis; producten voor de behandeling van visziekten vallen niet onder deze productsoort.
PT 18	insecticiden, acariciden en producten voor de bestrijding van andere geleedpotigen	Producten voor de bestrijding van geleedpotigen (bijvoorbeeld insecten, spinachtigen en schaaldieren).
PT 19	insectwerende en lokstoffen	Producten voor de bestrijding van schadelijke organismen (ongewervelde dieren zoals vlooiën, gewervelde dieren zoals vogels) door deze af te weren of aan te lokken, met inbegrip van de producten die direct of indirect gebruikt worden voor de hygiëne van mens en dier.
HOOFDGROEP 4 Andere biociden		
PT 20	conserveringsmiddelen voor voedingsmiddelen of diervoeders	Producten voor conservering van voedingsmiddelen of diervoeders door het tegengaan van schadelijke organismen.
PT 21	aangroeiwerende middelen	Producten om de groei en afzetting van organismen (bacteriën en hogere vormen van planten- en diersoorten) op schepen, aquacultuur-installaties of andere in het water gebruikte constructies tegen te gaan.
PT 22	vloeistoffen voor balsemen en opzetten	Producten voor desinfectie en conservering van dode mensen of dieren, of delen daarvan.
PT 23	bestrijding van andere gewervelde dieren	Producten voor de bestrijding van ongedierte.